

DOI 10.36074/09.10.2020.v4.25

ІНФОРМАЦІЙНО-ДЖЕРЕЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФОТОГРАФІЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

ORCID ID: 0000-0003-2919-1026

Михайліченко Микола Анатолійович
канд. істор. наук, старший викладач кафедри
державно-правових дисциплін та українознавства
Сумський національний аграрний університет

УКРАЇНА

Серед істориків часом побутує дещо скептичне ставлення до фотодокументів як здебільшого ілюстративного, а отже вторинного, несамоїтного джерела. Така позиція не є справедливою, зокрема, відносно фотографій військовослужбовців. У своїй дослідницькій роботі мені часто доводилося стикатися із прикладами досить результативних біографічних розвідок, здійснених на основі атрибуції фотопортретів військовиків різних армій.

Фотографії військовослужбовців відрізняються різним інформаційним потенціалом. Він визначається, по-перше, наявністю та змістовністю дарчих або пам'ятних написів – т. зв. інскриптів (вони можуть містити ім'я портретованого, дату, місце зйомки або дарування портрету та ін.), по-друге, можливістю отримання відомостей щодо служби портретованого (на основі аналізу уніформи, нагород тощо). Отримані в результаті атрибуції знімку дані можуть скласти основу біографічних відомостей про особу на фото (якщо інші джерела інформації про неї не виявлені або недоступні), або стати відправною точкою для подальших пошуків, які можна здійснювати й онлайн, користуючись загальнодоступними базами даних. Нижче, на прикладах двох фотографій вояків різних армій описана схема подібних пошуків.

Фото 1. Соляр Михайло Григорович (з архіву автора)

На фото 1 зображено підполковника Радянської Армії у парадній формі зразку 1955 р. для офіцерів танкових військ, з нагрудним знаком для осіб, які закінчили вищі військово-навчальні заклади ЗС СРСР та нагородами: трьома орденами Червоної Зірки, медалями «За бойові заслуги», «За оборону Москви», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», «30 років Радянській Армії та Флоту» [1]. На звороті напис – «М. Соляр». Ці відправні дані повністю збігаються з інформацією, зазначеній у нагородних листах і обліковій картці нагородженого, складених на Михайла Григоровича Соляра. На основі цих документів, уміщених у загальнодоступному банку даних «Подвиг народа», вдалося скласти нарис біографії цього офіцера.

Михайло Григорович Соляр народився у 1915 р. в селі Михнівка Лубенського повіту Полтавської губернії, українець. У РСЧА – з 1939 р. (за іншими даними, з 1937 р.); закінчив Ленінградське військово-політичне училище ім. Ф. Енгельса. Член ВКП(б) з 1941 р. Учасник німецько-радянської війни (брав участь у бойових діях з 26 червня 1941 р. по 18 вересня 1941 р. та з 25 жовтня 1941 р. по 16 березня 1942 р.). Служив на посадах командира і політрука роти, комісара 262-го окремого танкового батальйону 196-ї стрілецької дивізії, комісара 40-ї окремої танкової роти 40-ї окремої стрілецької бригади. Учасник оборонних боїв на території України (під Корсунем, Черкасами, Каневом) та битви за Москву. Отримав поранення та контузію. З кінця березня 1942 р. – комісар навчального танкового батальйону 206-го запасного стрілецького полку. За перші два роки війни двічі підвищувався у військовому званні (станом на липень 1942 р. – старший політрук). Нагороджений 4-ма орденами Червоної Зірки: 29 грудня 1941 р., 31 липня 1942 р., 26 жовтня 1955 р. (очевидно за вислугу років), 22 лютого 1967 р. На момент останнього нагородження – генерал-майор [2; 3; 4].

Фото 2. Георгій Нілович Суєтін (з архіву автора)

Аналогічним чином можна отримати біографічні відомості про військовиків російської армії періоду Першої світової війни. У якості прикладу розглянемо фото 2. На ньому зображено військового лікаря (на це вказують погони – дещо вужчі за офіцерські, срібного галуна, з чорними просвітами та вузькими чорними прострочками з краю) у чині титулярного радника [5]. Напис на звороті достатньо інформативний: «Глубокоуважаемой Нине Николаевне в знак искреннего уважения. Г. Суетин. Волчанск. 1917 г. 15 октября».

Отже, з аналізу портрету та інскрипту стало відомо: прізвище та перша літера ім'я портретованого, його фах, чин на час зйомки або дарування фото, факт перебування на військовій службі в період Першої світової війни. Ці дані були відправними для подальших пошуків у загальнодоступних базах даних «Памяти героев Великой войны 1914-1918 годов», «Участники Белого движения в России», «Память народа». З'ясувалося, що на фото зображений Георгій Нілович Суєтін, який народився в 1892 р. у Петербурзі. Учасник Першої світової війни. У вересні 1916 р. відзначений медаллю «За хоробрість» IV ступеню (у нагородній картці зазначений як студент-медик, місце служби – передовий загін Російського товариства Червоного Хреста при 22-му армійському корпусі). Станом на жовтень 1917 р. – військовий лікар, титулярний радник. Учасник Громадянської війни в Росії. Служив у Збройних силах Півдня Росії. Потрапив у полон (не пізніше 1919 р.). Мобілізований до Червоної Армії, служив ординатором 894-го шпиталю, лікарем для доручень при начальнику евакуаційного пункту №173. Брав участь у Другій світовій війні. Вже в перший день німецько-радянської війни, 22 червня 1941 р., мобілізований до РСЧА Ленінським РВК м. Києві й направлений до Діючої армії. Станом на грудень 1942 р. – військовий лікар 1 рангу, начальник 1 відділу фронтової санітарно-епідеміологічної лабораторії №291 Донського фронту. Станом на лютий 1944 р. – підполковник медичної служби, епідеміолог фронтового евакопункту №73 Білоруського фронту. Брав участь у ліквідації спалахів азійської холери у Сталінграді, висипного тифу в Острогожському спецтаборі та запасних частинах Білоруського фронту. Нагороджений орденом Червоної Зірки (1944 р.), медалями «За бойові заслуги» (1943 р.), «За оборону Сталінграда» [6; 7; 8, 9, 10].

У своїй роботі я навів лише два приклади використання фотографій військовослужбовців як джерела та інструменту для біографічних досліджень. Проте, подібний алгоритм пошуку я відпрацював на десятках інших фотопортретів з власної колекції. У загальному вигляді його можна звести до наступної схеми: 1) визначення особи портретованого та даних, які, з одного боку, фіксують певні факти його життя (період служби у тій чи іншій збройній формації, військове звання, наявність нагород тощо), а з іншого, – дозволяють здійснити «відсіювання» тезок у разі подальших пошуків; 2) пошук осіб із аналогічними біографічними даними, зокрема, в загальнодоступних базах даних. Цей алгоритм не є універсальним, до того ж він може застосовуватися лише до світлин із досить високим інформаційним потенціалом. Проте, я сподіваюся, що описаний в роботі досвід стане у нагоді дослідникам.

Список використаних джерел:

- [1] Правила ношения военной формы одежды Маршалами Советского Союза, Адмиралами флота Советского Союза, маршалами, генералами, адмиралами и офицерами Советской Армии и Военно-Морского Флота (на мирное воемя) (1955). *vedomstva-uniforma.ru*. Вилучено з <http://www.vedomstva->

uniforma.ru/forma1955/1955.html

- [2] Наградной лист с представлением к ордену Красной Звезды Соляра Михаила Григорьевича (1941). *podvignaroda.ru*. Вилучено з <http://podvignaroda.ru/?#id=11637565&tab=navDetailManAward>
- [3] Наградной лист с представлением к ордену Красной Звезды Соляра Михаила Григорьевича (1942). *podvignaroda.ru*. Вилучено з <http://podvignaroda.ru/?#id=11861269&tab=navDetailManAward>
- [4] Соляр Михаил Григорьевич, данные учетной карточки награжденного (б.д.). *podvignaroda.ru*. Вилучено з <http://podvignaroda.ru/?#id=1420733348&tab=navDetailManCard>
- [5] Об изменении в форме всех врачей, в т.ч. ветеринарных, и военно-медицинских чинов учебного состава Императорской Военно-Медицинской Академии. Приказ по Военному ведомству. №120 (1908). *Приказы по военному ведомству за 1908 г.* Вилучено з <http://regiment.ru/Doc/A/II/1908/1908.htm>
- [6] Наградная карточка Суетина Георгия (Георгиевская медаль IV-й степени) (1916). *gwar.mil.ru*. Вилучено з https://gwar.mil.ru/heroes/chelovek_nagradnaya_kartochka45001141/
- [7] Волков С. Суетин Георгий Нилович (2016). База данных «Участники Белого движения в России». Буква С. Вилучено з http://swolkov.org/2_baza_beloe_dvizhenie/pdf/Uchastniki_Belogo_dvizhenia_v_Rossii_17-S.pdf
- [8] Наградной лист с представлением к ордену Красной Звезды Суетина Георгия Ниловича (1942). *podvignaroda.ru*. Вилучено з <http://podvignaroda.ru/?#id=4004011&tab=navDetailManAward>
- [9] Наградной лист с представлением к ордену Красной Звезды Суетина Георгия Ниловича. (1944). *podvignaroda.ru*. Вилучено з <http://podvignaroda.ru/?#id=20745622&tab=navDetailManAward>
- [10] Суетин Георгий Нилович, данные учетной карточки награжденного (б.д.). *podvignaroda.ru*. Вилучено з <http://podvignaroda.ru/?#id=1006308697&tab=navDetailManCard>